

شماره چاپ: ۱۷۱۲

شماره ثبت: ۶۸۷

دوره دهم - سال چهارم

تاریخ چاپ: ۱۳۹۸/۹/۱۸

بررسی لایحه بودجه سال

۱۳۹۹ کل کشور

۱۰. منابع بودجه

(ویرایش اول)

معاونت پژوهش‌های اقتصادی
دفتر: مطالعات مالیه عمومی و توسعه مدیریت

کد موضوعی: ۲۳۰
شماره مسلسل: ۱۶۷۷۱
بهمن‌ماه ۱۳۹۸

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۴	مقدمه
۴	۱. منابع بودجه کل کشور
۵	۲. منابع عمومی دولت
۷	۲-۱. درآمدها
۱۵	۲-۲. واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای
۱۹	۲-۳. واگذاری دارایی‌های مالی
۲۱	۳. جمع‌بندی
۲۲	منابع و مآخذ

بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور
۱۰. منابع بودجه
(ویرایش اول)

چکیده

منابع عمومی که از سه بخش عمده درآمدها، واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و واگذاری دارایی‌های مالی تشکیل می‌شود، در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹، ۴۸۴۵ هزار میلیارد ریال در نظر گرفته شده است. در این گزارش به تبیین اجزای تشکیل‌دهنده آن پرداخته شده است. به صورت خلاصه نکات مربوط به هر یک از بخش‌های مذکور به شرح زیر است.

۱. منابع عمومی دولت در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ از جنبه درآمدها

- درآمدهای مالیاتی ۱۹۵ هزار میلیارد تومان در نظر گرفته شده است که از رشد ۱۳ درصدی نسبت به قانون بودجه سال جاری برخوردار است و اهم موارد تغییرات آن کاهش ۳۸ درصدی مالیات بر واردات و افزایش ۶۸ درصدی مالیات بر ثروت است. با توجه به تحقق ۵۷ درصدی این درآمدها در هشت ماهه ابتدای سال جاری و مقایسه آن با روند وصول این درآمدها در سال‌های قبل، پیش‌بینی می‌شود بالغ بر ۹۰ درصد درآمدهای مالیاتی در سال ۱۳۹۹ محقق گردد.

- درآمدهای حاصل از مالکیت دولت ۳۰ هزار میلیارد تومان در نظر گرفته شده است که از رشد ۱۰ درصدی به قانون بودجه سال جاری برخوردار است و اهم تغییر آن افزایش ۳۹ درصدی درآمد حاصل از اجاره است. با توجه به تحقق ۴۸/۳ درصدی این درآمدها در هشت ماهه ابتدای سال جاری و مقایسه آن با روند وصول این درآمدها در سال‌های قبل، پیش‌بینی می‌شود حدود ۷۰ درصد درآمدهای حاصل از مالکیت دولت در سال ۱۳۹۹ محقق گردد.

- درآمدهای حاصل از فروش کالا و خدمات ۱۱ هزار میلیارد تومان در نظر گرفته شده است که از رشد ۹ درصدی نسبت به قانون بودجه سال جاری برخوردار است و اهم تغییر آن افزایش تعرفه ارائه خدمات موضوع جدول شماره ۱۶ لایحه بودجه است. با توجه به عملکرد ۵۶ درصدی این درآمدها در هشت ماهه ابتدای سال جاری و مقایسه آن با روند وصول این درآمدها در سال‌های قبل، پیش‌بینی می‌شود حدود ۸۵ درصد درآمدهای حاصل از فروش کالا و خدمات در سال ۱۳۹۹ محقق گردد.

- درآمدهای حاصل از جرائم و خسارات رقم ۵/۶ هزار میلیارد تومان پیش‌بینی شده که ۳۱ درصد

کاهش را نسبت به قانون بودجه سال جاری نشان می‌دهد. بیشترین درصد کاهش درآمدی مربوط به جرائم ناشی از مصرف گاز و فراورده‌های نفتی مازاد برالگوی مصرف و درآمد حاصل از اجرای وصول جریمه‌ها و خسارات قانون حفاظت، احیا و مدیریت تالاب‌ها به ترتیب با ۹۹ و ۸۵ درصد کاهش است. از عملکرد ۳۲ درصدی این درآمدها در هشت ماهه ابتدای سال جاری و مقایسه آن با روند وصول این درآمدها در سال‌های قبل می‌توان نتیجه گرفت که حدود ۵۰ درصد از درآمدهای حاصل از فروش کالا و خدمات در سال ۱۳۹۹ محقق می‌گردد.

- درآمدهای متفرقه کاهش ۹ درصدی را نسبت به قانون بودجه سال جاری نشان می‌دهد. کاهش ۲۵ درصدی درآمد حاصل از سوخت تحویلی به پتروشیمی‌ها یکی از دلایل عمده کاهش درآمدهای متفرقه است. از عملکرد ۲۳ درصدی این درآمدها در هشت ماهه ابتدای سال جاری و مقایسه آن با روند وصول این درآمدها در سال‌های قبل، می‌توان نتیجه گرفت که حداکثر ۵۰ درصد از درآمدهای متفرقه در سال ۱۳۹۹ محقق می‌گردد.

۲. منابع عمومی دولت در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ از جنبه واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای

- از محل منابع حاصل از صادرات نفت و فراورده‌های نفتی (صادرات ۱ میلیون بشکه در روز نفت و میعانات، خالص صادرات گاز ۴ میلیارد دلاری، قیمت ۵۰ دلاری نفت خام و سهم ۳۶ درصدی صندوق توسعه ملی) درآمد ارزی سهم دولت (با احتساب سهم مناطق نفت‌خیز) حدود ۱۱ میلیارد دلار خواهد بود. به علاوه دولت ۱۶ واحد درصد از سهم صندوق را استقراض کرده است (معادل ۳/۵۶ میلیارد دلار). با توجه به سیاست حمایتی اعلامی، ۱۰/۵ میلیارد دلار آن را با نرخ ۴۲۰۰ تومانی واگذار خواهد کرد و مابقی نیز با نرخ ۸۵۰۰ تومانی واگذار خواهد شد. مجموع منابع حاصل از این محل ۷۸۸ هزار میلیارد ریال برآورد شده است (حدود ۴۸۰ هزار میلیارد ریال در ردیف ۲۱۰۱۰۱ ذیل واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و ۳۰۲ هزار میلیارد ریال ذیل واگذاری دارایی‌های مالی منعکس شده است). گفتنی است در لایحه بودجه منابع حاصل از فروش داخلی میعانات گازی در جدول تبصره «۱۴» (پارانه‌ها) منعکس شده و لذا از سقف منابع عمومی خارج شده است. پیش‌بینی می‌شود با فرض صادرات ۶۰۰ هزار بشکه نفت خام و میعانات گازی، حدود ۶۲ درصد درآمدهای منابع حاصل از نفت و فراورده‌های نفتی در سال ۱۳۹۹ محقق گردد.

- منابع حاصل از فروش و واگذاری اموال منقول و غیرمنقول با افزایش خیره‌کننده ۱۰۲۵ درصدی نسبت به قانون بودجه سال جاری به عدد ۴۹۵ هزار میلیارد ریال رسیده است. این افزایش تحت تأثیر منابع حاصل از مولدسازی دارایی‌های دولت به میزان ۸۰ هزار میلیارد ریال و منابع حاصل از فروش اموال و دارایی‌های منقول و غیرمنقول مازاد دولت به میزان ۴۰۰ هزار میلیارد ریال بوده است که مجموعاً حدود ۹۷ درصد از منابع این بند را به خود اختصاص می‌دهند. با توجه به تحقق ۱۸ درصدی این درآمدها در هشت ماهه ابتدای سال جاری و با توجه به در نظر گرفتن ۸۰ هزار میلیارد ریال اوراق صکوک

اجاره در این بخش پیش‌بینی می‌شود حداکثر حدود ۲۰ درصد منابع حاصل از فروش و واگذاری اموال منقول و غیرمنقول در سال ۱۳۹۹ محقق گردد.

- منابع حاصل از واگذاری طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بدون تغییر نسبت به سال گذشته ۱۰ هزار میلیارد ریال برآورد شده است که با توجه به تحقق ۰/۳ درصدی منابع حاصل از این محل در هشت ماهه نخست سال جاری پیش‌بینی می‌شود حداکثر ۱۰ درصد از منابع این محل در سال ۱۳۹۹ محقق گردد.

۳. منابع عمومی دولت در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ از جنبه واگذاری دارایی‌های مالی

- منابع حاصل از فروش و واگذاری انواع اوراق مالی اسلامی نسبت به قانون سال جاری رشد ۸۶ درصدی داشته است و به مبلغ ۸۰ هزار میلیارد تومان رسیده است و اهم موارد تغییرات آن افزایش ۵۴ درصدی فروش اسناد خزانه اسلامی و افزایش ۶۹ درصدی انتشار اوراق مالی اسلامی است. از عملکرد بالغ بر ۱۰۰ درصدی این درآمدها در هشت ماهه ابتدای سال جاری می‌توان نتیجه گرفت که ۱۰۰ درصد مجوز انتشار اوراق مالی اسلامی در سال ۱۳۹۹ مورد استفاده قرار گیرد.

- منابع حاصل از واگذاری شرکت‌های دولتی ۱۱۴ هزار میلیارد ریال در نظر گرفته شده است که از رشد ۱۴۷ درصدی نسبت به سال گذشته برخوردار است و اهم موارد تغییرات آن افزایش ۷۰ درصدی واگذاری شرکت‌های دولتی و افزایش ۱۰۱۶ درصدی منابع حاصل از واگذاری سهام، سهم‌الشرکه، اموال، دارایی‌ها و حقوق مالی و نیروگاه‌های متعلق به دولت و مؤسسات و شرکت‌های دولتی وابسته و تابعه است. با توجه به تحقق ۵۷/۴ درصدی این درآمدها در هشت ماهه ابتدای سال جاری و اراده دولت برای واگذاری شرکت‌های دولتی، پیش‌بینی می‌شود حدود ۸۵ درصد منابع حاصل از واگذاری شرکت‌های دولتی در سال ۱۳۹۹ محقق گردد.

- منابع حاصل از سایر دارایی‌های مالی در مجموع حدود ۳۳۰ هزار میلیارد ریال درآمد برای آن پیش‌بینی شده است که با توجه به انعکاس ۳۰۲ هزار میلیارد ریال استقراض از صندوق توسعه ملی در این بخش نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ قابل مقایسه نیست. در رابطه با برداشت از صندوق توسعه ملی اگر مراد از منابع حاصل از استفاده از صندوق توسعه ملی، ۱۶ واحد درصد کاهش یافته از سهم صندوق توسعه ملی در سال ۱۳۹۹ باشد، با فرض صادرات ۶۰۰ هزار بشکه ای نفت و تداوم سیاست نرخ ارز ترجیحی ۴۲۰۰ تومانی، کل منابع حاصل از این محل حدود ۱۰۰ هزار میلیارد ریال خواهد بود و با در نظر داشتن سایر منابع این بخش می‌توان انتظار داشت مجموعاً حدود ۳۵ درصد از منابع پیش‌بینی شده از این محل محقق گردد.

با توجه به ملاحظات فوق، لایحه بودجه از منظر منابع با محدودیت‌های جدی روبه‌رو است

و بدون در نظر گرفتن ۳/۴ میلیارد یورو استقراض از صندوق توسعه ملی ذیل تبصره «۴» لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ و کسری ناشی از تأمین ارز ترجیحی مازاد بر منابع در اختیار دولت و با فرض تحقق ۱۰۰ درصدی درآمدهای مالیاتی بیش از ۱۰۰۰ هزار میلیارد ریال از منابع در نظر گرفته شده برای بودجه سال ۱۳۹۹ محقق نخواهد شد^۱ و این عدم تحقق در سال ۱۳۹۹، مشکلات احتمالی در نحوه فعالیت دستگاه‌های اجرایی (بودجه قابل برنامه‌ریزی)، معیشت عمومی و انضباط مالی را به‌دنبال خواهد داشت. لذا ایجاد منابع جدید درآمدی و مدیریت هزینه‌ها اجتناب‌ناپذیر است. برآوردهای کارشناسی هم توسط دولت و هم توسط کارشناسان این مرکز بیانگر آن است که در صورت هدفگذاری «مدیریت کسری بودجه»، «واقعی‌سازی ارقام منابع بودجه» و با انجام برخی اصلاحات برای جلوگیری از فرارهای مالیاتی و تعریف پایه‌های مالیاتی جدید می‌توان عدم تحقق منابع فوق را کاهش داد.

مقدمه

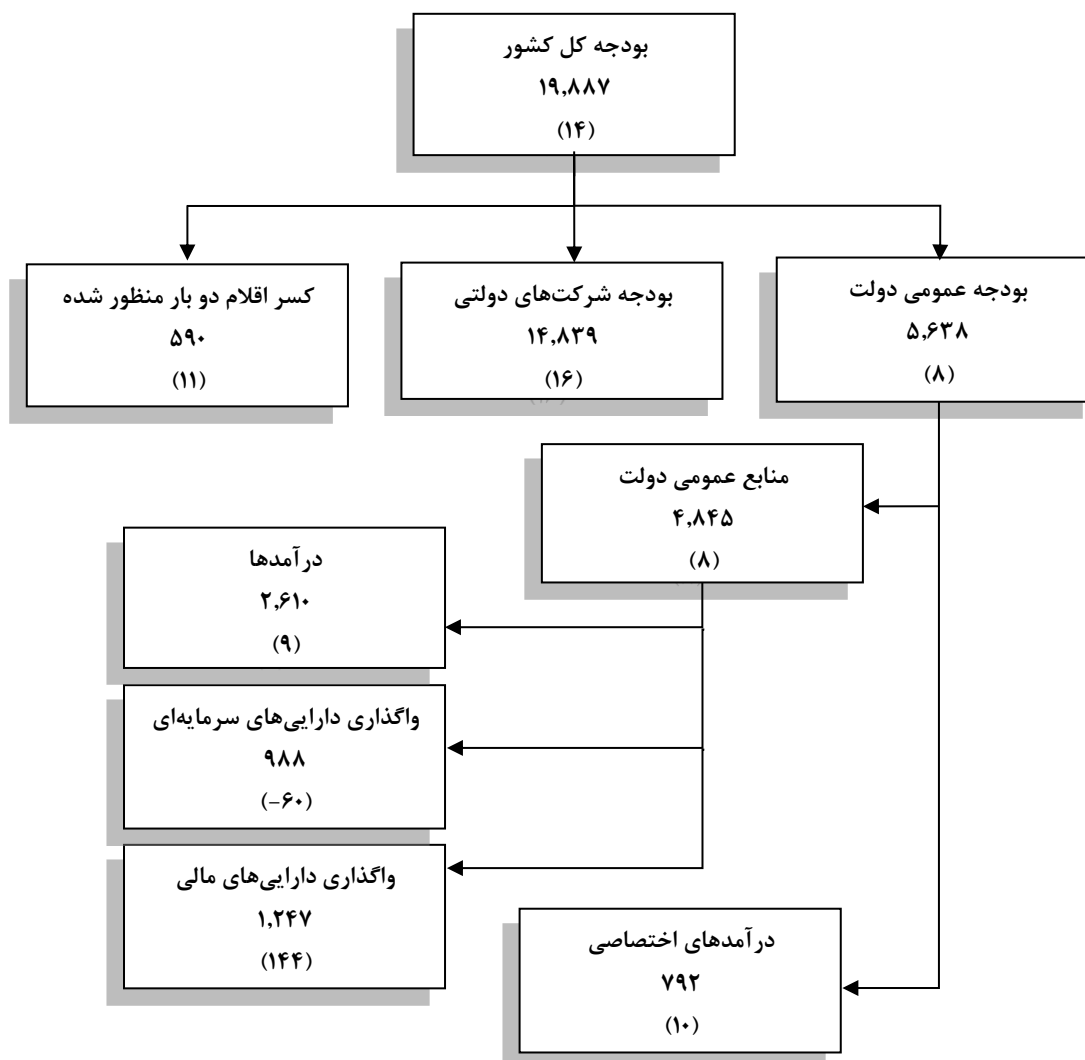
بودجه مهم‌ترین سند ارزیابی دولت‌هاست. بودجه در حقیقت نشان‌دهنده کیفیت و هزینه اداره کشور توسط دولت است. در این میان پیش‌بینی صحیح و دقیق منابع بودجه از جهات متعدد دارای اهمیت فوق‌العاده است. این درحالی است که همواره یکی از آسیب‌های معمول بودجه‌ریزی در ایران بیش‌برآورد منابع بودجه بوده است. پیش‌بینی صحیح منابع بودجه ضمن کاستن از رشد بدهی دولت، ارتقای انضباط مالی دولت را سبب شده و ازسوی دیگر، مواجهه با مقادیر واقعی، برنامه‌ریزی دقیق‌تر برای ابتکارات بودجه‌ای و اولویت‌بندی تخصیص اعتبارات را باعث خواهد شد. گزارش پیش‌رو تحلیلی از وضعیت منابع پیش‌بینی شده در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ ارائه می‌کند.

۱. منابع بودجه کل کشور

منابع بودجه کل کشور متشکل از بودجه عمومی دولت و بودجه شرکت‌های دولتی، مؤسسات انتفاعی وابسته به بانک‌ها در سال ۱۳۹۹ معادل ۱۹,۸۸۷ هزار میلیارد ریال پیش‌بینی شده که نسبت به رقم مشابه در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ از رشدی معادل ۱۴/۰۱ درصد برخوردار است. در نگاه اولیه و بدون در نظر گرفتن انتقالات صورت گرفته بین منابع عمومی و جدول تبصره «۱۴» رشد مذکور در ارتباط با بودجه عمومی دولت ۸/۴ درصد و برای بودجه شرکت‌های دولتی، مؤسسات انتفاعی وابسته به بانک‌ها نیز برابر با ۱۶/۱ درصد است.

۱. این میزان عدم تحقق نشان‌دهنده کل کسری بودجه در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ نبوده و ۲/۴ میلیارد یورو هزینه تکلیف شده به صندوق توسعه ملی و کسری ناشی از تأمین ارز ترجیحی برای کالاهای اساسی در این عدم تحقق منعکس نشده است.

نمودار ۱. شمای کلی منابع بودجه کل کشور در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ (هزار میلیارد ریال)
(اعداد داخل پرانتز بیانگر رشد رقم لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ است)

۲. منابع عمومی دولت

منابع عمومی دولت در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ متشکل از درآمدها، واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و واگذاری دارایی‌های مالی معادل ۴,۸۴۵ هزار میلیارد ریال پیش‌بینی شده که نسبت به رقم مشابه در قانون بودجه سال ۱۳۹۸، افزایش ۸ درصدی داشته که با در نظر گرفتن منابع منتقل شده به هدفمندی یارانه‌ها این رشد به ۱۴ درصد خواهد رسید. در جدول ۱ میزان و سهم هریک از سه بخش اصلی ذیل منابع عمومی دولت در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ و قانون بودجه سال ۱۳۹۸ به همراه پیش‌بینی عملکرد هر بخش ارائه شده است:

جدول ۱. مقایسه اجزای عمده منابع عمومی دولت در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ و قانون بودجه سال ۱۳۹۷

(هزار میلیارد ریال و درصد)

منابع	قانون سال ۱۳۹۸	پیش‌بینی عملکرد ارائه شده توسط سازمان برنامه در سقف مصوب سران قوا برای بودجه ۱۳۹۸	لایحه سال ۱۳۹۹	رشد نسبت به قانون (درصد)	رشد نسبت به پیش‌بینی عملکرد ارائه شده توسط سازمان (درصد)
درآمدها	۲۳۸۹	۱۹۸۴	۲۶۱۰	۹/۳	۳۱/۶
واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای	۱۵۸۵	۶۰۱	۹۸۸ (۱۲۴۷)	-۳۷/۷ (-۲۱)	۶۴/۴ (۱۰۷)
واگذاری دارایی‌های مالی	۵۱۰	۵۱۰	۱۲۴۷	۱۴۴/۵	۱۴۴/۵
جمع منابع عمومی دولت	۴۴۸۴	۳۰۹۵ (با استفاده از سایر منابع به ۳۸۶۰ افزایش یافت)	۴۸۴۵ (۵۱۰۴)	۸/۱ (۱۳/۸)	۵۶/۵ (۶۴/۹)

مأخذ: گزارش‌های مالی دولت در سال‌های مختلف و محاسبات گزارش (که در ادامه مبانی آن ذکر می‌شود).

توضیح: با توجه به اینکه بخشی از منابع و مصارف بودجه عمومی به جدول تبصره «۱۴» منتقل شده است برای انجام مقایسه دقیق باید این ارقام نیز در نظر گرفته شوند. بنابراین باید ۲۵۹ هزار میلیارد ریال به منابع افزوده شود و مقایسه پس از اعمال این تغییرات صورت پذیرد. ارقام داخل پرانتز با در نظر گرفتن این ملاحظه محاسبه شده است.

در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹، درآمدهای مالیاتی، درآمدهای حاصل از مالکیت دولت (شامل سود سهام شرکت‌های دولتی و سایر منابع حاصل از مالکیت دولت)، درآمدهای متفرقه، منابع حاصل از نفت و فراورده‌های نفتی و منابع حاصل از فروش اوراق مالی مهم‌ترین بخش‌های منابع عمومی دولت را به خود اختصاص می‌دهند. همچنان که از جدول ۱ مشاهده می‌شود؛ قسمت اول از منابع عمومی دولت یعنی درآمدها، در لایحه بودجه سال آینده که ۵۳ درصد از منابع مذکور را به خود اختصاص می‌دهد نسبت به قانون بودجه سال جاری با افزایش ۹/۳ درصدی مواجه شده است، رشد مذکور نسبت به پیش‌بینی عملکرد سال ۱۳۹۸، ۳۱ درصد بوده است. شایان ذکر است منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای ۳۷,۷ درصد کم تر از رقم مصوب سال جاری پیش‌بینی شده، اما نسبت به پیش‌بینی عملکرد از ۶۴/۴ درصد رشد برخوردار شده است و در مجموع ۲۰ درصد از منابع عمومی لایحه دولت را به خود اختصاص داده است. منابع استقراضی دولت و منابع حاصل از فروش سهام شرکت‌های دولتی که تحت عنوان واگذاری دارایی‌های مالی طبقه‌بندی می‌شوند نیز در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ با سهمی معادل ۲۵ درصد از منابع عمومی دولت، معادل ۱۲۴۷ هزار میلیارد ریال در نظر گرفته شده است به نحوی که نسبت به رقم مصوب قانون بودجه سال ۱۳۹۸ و پیش‌بینی عملکرد آن هر کدام ۱۴۴/۵ درصد رشد داشته است.

اجزای منابع عمومی در سال ۱۳۹۸ و همچنین میزان آنها در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ به شرح

جدول ۲ ارائه شده است:

جدول ۲. اجزای منابع عمومی دولت در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ و قانون بودجه سال ۱۳۹۸

(هزار میلیارد ریال / درصد)

شرح	۱۳۹۸		۱۳۹۹	رشد لایحه ۱۳۹۹ به قانون ۱۳۹۸
	قانون	عملکرد هفت ماهه	لایحه	
درآمدهای مالیاتی	۱,۷۲۵	۸۵۹	۱,۹۵۰	۱۳/۰۴
سود سهام شرکت‌های دولتی	۲۷۵	۵۴	۱۲۹	-۵۳/۰۹
سایر منابع حاصل از مالکیت دولت	۱۵۴	۳۵	۱۷۳	۱۲/۳۴
سایر درآمدها (فروش کالاها و خدمات، جرائم و متفرقه)	۳۸۸	۲۰۲	۳۵۴	-۸/۷۶
منابع حاصل از نفت و فراورده‌های نفتی	۱۵۳۰	۲۶۱	۴۸۲	-۶۸/۵۰
فروش اموال منقول و غیرمنقول	۴۴	۲	۴۹۵	۱۰۲۵
واگذاری طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای	۱۰	۰	۱۰	۰/۰۰
فروش انواع اوراق مالی و اسلامی	۴۳۰	۳۳۸	۸۰۰	۸۶/۰۵
واگذاری شرکت‌های دولتی	۴۶	۹۱	۱۱۴	۱۴۷/۸۳
استفاده از صندوق توسعه ملی	-	۸۵	۳۰۲	-
سایر واگذاری دارایی‌های مالی	۴	۱	۴	۰/۰۰
جمع منابع عمومی دولت	۴,۴۸۵	۱,۹۲۸	۴,۸۴۵	۸/۰۳

مآخذ: گزارش مالی دولت و محاسبات گزارش.

۲-۱. درآمدها

درآمدها شامل ۶ بخش است: درآمدهای مالیاتی، درآمدهای ناشی از کمک‌های اجتماعی، درآمدهای حاصل از مالکیت دولت، درآمدهای حاصل از فروش کالاها و خدمات، درآمدهای حاصل از جرائم و خسارات و درآمدهای متفرقه. هریک از این بخش‌ها خود شامل چندین بند است که در ادامه به‌طور مبسوط به ارائه آمارهای مربوط و تحلیل آنها پرداخته شده است.

الف) درآمدهای مالیاتی

در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ درآمدهای مالیاتی از رشد ۱۳ درصدی نسبت به قانون بودجه سال جاری برخوردار شده است. با توجه به بند هجدهم سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و حکم ماده (۶) برنامه ششم توسعه مبنی بر قطع وابستگی بودجه به نفت، تکیه بر درآمدهای مالیاتی بیش از پیش ضرورت پیدا کرده است. آنچه این ضرورت را در سال ۱۳۹۹ مضاعف می‌کند مسئله تحریم و کاهش درآمدهای نفتی است که می‌تواند به کسری بودجه زیادی منجر شود؛ بنابراین رویکرد نظام مالیاتی باید به‌گونه‌ای باشد که از طرفی همچون ایجاد پایه‌های جدید مالیاتی، جلوگیری از فرار مالیاتی، ساماندهی معافیت‌های مالیاتی و ... بتواند درآمد مالیاتی را افزایش دهد.

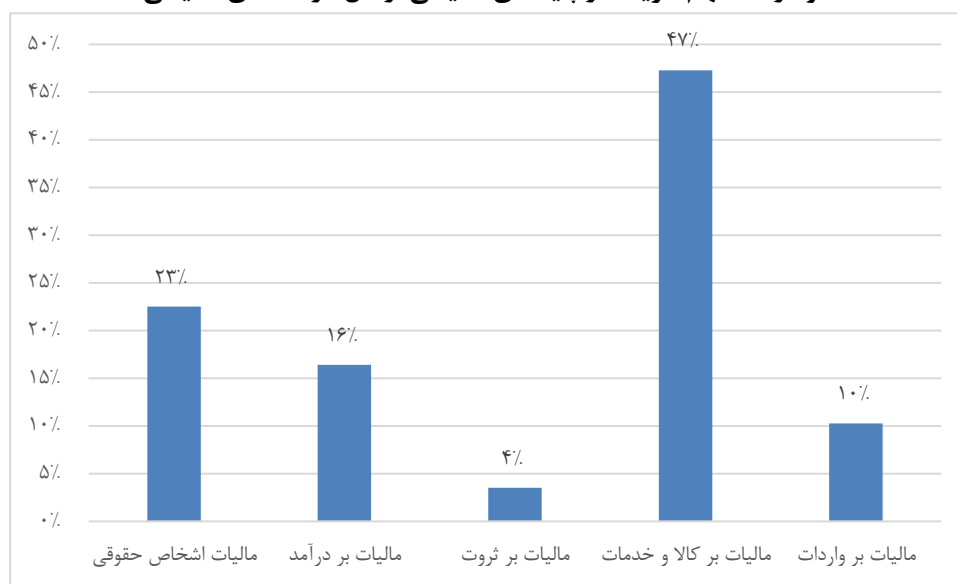
نمای کلی از ارقام مالیاتی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹

پایه اصلی درآمدهای مالیاتی در اقتصاد هر کشور تولید ناخالص داخلی (به قیمت‌های جاری) است.

درآمدهای مالیاتی در سال ۱۳۹۹ بر مبنای عملکرد فعالان اقتصادی در سال ۱۳۹۸ تعیین خواهد شد، لذا رشد درآمدهای مالیاتی از ترکیب اثر دو متغیر تورم و رشد واقعی تولید ناخالص داخلی متأثر خواهد بود. در کنار این امر افزایش بی ضابطه افزایش درآمدهای مالیاتی بدون داشتن برنامه‌ای برای گسترش پایه‌های جدید مالیاتی، کاهش فرار مالیاتی، کاهش سطح معافیت‌ها و... می‌تواند فشار مالیاتی بر مؤدیان شناسنامه‌دار اقتصادی (مانند اشخاص حقوقی و به خصوص اشخاص حقوقی غیردولتی) را افزایش دهد. در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ معادل ۱,۹۵۰ هزار میلیارد ریال به‌عنوان درآمدهای مالیاتی (منابع عمومی) پیش‌بینی شده است. این رقم نسبت به رقم درآمدهای مالیاتی مصوب در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ رشدی حدود ۱۳ درصد داشته است. طبق نمودار ۲ سهم مالیات‌های غیرمستقیم (مالیات بر کالا و خدمات و مالیات بر واردات) از این میزان ۶۱ درصد است و سهم مالیات‌های مستقیم (مالیات اشخاص حقوقی، مالیات بر درآمد و مالیات بر ثروت) از این میزان ۳۹ درصد است.

نمودار ۲. سهم هریک از پایه‌های مالیاتی از کل درآمدهای مالیاتی

مأخذ: لایحه بودجه سال ۱۳۹۹.

جدول ۳ ترکیب درآمدهای مالیاتی به تفکیک درآمدهای مالیاتی مستقیم و غیرمستقیم را نشان

می‌دهد.

جدول ۳. ترکیب درآمدهای مالیاتی و اجزای اصلی آن (میلیارد ریال / درصد)

عنوان	۱۳۹۷	قانون ۱۳۹۸	۱۳۹۸ عملکرد هشت ماهه	۱۳۹۹ (لایحه)	رشد لایحه سال ۱۳۹۹ به قانون سال ۱۳۹۸
مالیات اشخاص حقوقی	۴۰۶۳۲۷	۴۰۹۶۶۵	۲۵۱۸۸۹	۴۳۹,۱۱۹	۲۰
مالیات بر درآمد	۱۹۳۹۵۸	۲۴۷۱۶۰	۱۸۵۹۰۰	۳۲۰,۱۸۵	۲۰
مالیات بر ثروت	۳۴۹۰۶	۴۰۹۵۴	۴۲۵۶۴	۶۸,۷۶۵	۶۸
مستقیم	۶۳۵۱۹۱	۶۷۹۷۷۹	۴۸۰۳۵۳	۸۲۸,۰۷۰	۲۱
مالیات بر کالا و خدمات	۴۹۳۴۸۳	۷۰۲۴۳۸	۴۱۱۱۴۶	۹۲۱,۹۲۹	۳۱
مالیات بر واردات	۲۹۲۱۰۰	۳۲۵۱۵۰	۸۸۸۱۵	۲۰۰,۰۰۰	-۳۸
غیرمستقیم	۷۸۵۵۸۳	۱۰۲۷۵۸۸	۴۹۹۹۶۱	۱,۱۲۱,۹۲۹	۹
کل	۱۴۲۰۷۷۴	۱,۷۲۵,۳۶۷	۹۸۰۳۱۴	۱,۹۵۰,۰۰۰	۱۳

مآخذ: گزارش‌های عملکرد مالی دولت طی سال‌های مختلف، ارقام لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ و محاسبات گزارش.

ب) درآمدهای حاصل از مالکیت دولت

درآمدهای حاصل از مالکیت دولت ماحصل فعالیت‌های تصدیگرانه دولت در بخش‌های مختلف است. درآمد حاصل از مالکیت دولت شامل سود سهام شرکت‌های دولتی، درآمدهای حاصل از اجاره و سایر درآمدهای حاصل از مالکیت دولت است که سهم هر یک از موارد مذکور از کل درآمد حاصل از مالکیت دولت در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ به ترتیب ۴۲، ۳/۰ و ۵۷ درصد است.

جدول ۴. درآمدهای حاصل از مالکیت دولت در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹

و قانون بودجه سال ۱۳۹۸ به تفکیک اجزا (میلیارد ریال)

شماره طبقه‌بندی	عنوان	قانون بودجه ۱۳۹۸	لایحه بودجه ۱۳۹۹	درصد رشد
۱۳۰۰۰۰	درآمدهای حاصل از مالکیت دولت	۲۷۵	۳۰۵	۱۰
۱۳۰۱۰۰	سود سهام شرکت‌های دولتی	۱۲۰	۱۲۹	۸
۱۳۰۳۰۰	درآمدهای حاصل از اجاره	۰.۸۵۹	۱.۲	۳۹
۱۳۰۴۰۰	سایر درآمدهای حاصل از مالکیت دولت	۱۵۴	۱۷۳	۱۲

سود سهام شرکت‌های دولتی

سود سهام شرکت‌های دولتی خود از سه قلم سود سهام ابرازی، سود سهام معوقه و سود سهام شرکت‌های دولتی با سهم کمتر از ۵۰ درصد تشکیل شده است. در جدول زیر سود سهام شرکت‌های دولتی به تفکیک ۳ جزء آن برای لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ در مقایسه با قانون بودجه سال ۱۳۹۸ ارائه شده است:

جدول ۵. سود سهام شرکت‌های دولتی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹**و قانون بودجه سال ۱۳۹۸ به تفکیک اجزا**

(میلیارد ریال)

ردیف	عنوان	قانون بودجه ۱۳۹۸	لایحه بودجه ۱۳۹۹	رشد (درصد)
۱	سود سهام ابرازی (۵۰ درصد سود ویژه و سود سهام شرکت نفت - علی الحساب سال جاری) کلیه شرکت‌های دولتی	۱۱۰,۶۷۱	۱۲۰,۴۳۷	۸,۸
۲	سود سهام معوقه شرکت‌های دولتی	۴,۳۲۹	۵,۵۳۱	۲۷,۷
۳	سود سهام شرکت‌های با سهم دولتی کمتر از پنجاه درصد	۵,۰۰۰	۳,۹۵۰	-۲۱
۴	مجموع سود سهام شرکت‌های دولتی	۱۲۰,۰۰۰	۱۲۹,۹۱۸	۸,۲

از مجموع ۱۲۰ هزار میلیارد ریال سود سهام شرکت‌های دولتی در قانون بودجه سال ۱۳۹۸، حدود ۵۴ هزار میلیارد ریال در هفت ماه سال جاری تحقق پیدا کرده که حدود ۷۸ درصد رقم مصوب هفت‌ماهه است. به نظر می‌رسد چشم‌انداز نامناسب صادرات نفت در ادامه سال جاری (با عنایت به اینکه مبلغ قابل توجهی از کل سود سهام شرکت‌های دولتی مربوط به شرکت ملی نفت ایران می‌شود)، حدود ۹۰ درصد از رقم مصوب تا پایان سال ۱۳۹۸ محقق شود.

در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹، رقم سود شرکت‌های دولتی به حدود ۱۳۰ هزار میلیارد ریال (۸ درصد رشد) افزایش پیدا کرده است، ولی نسبت به پیش‌بینی عملکرد در سال ۱۳۹۸ حدود ۲۰ درصد رشد را نشان می‌دهد. پیش‌بینی می‌شود میزان عملکرد سود سهام شرکت‌های دولتی در سال ۱۳۹۹، حدود ۱۰۵ هزار میلیارد ریال باشد که با توجه به رقم مصوب، عملکرد حدود ۸۰ درصدی خواهد داشت.

درآمدهای حاصل از اجاره

در بخش درآمدهای حاصل از مالکیت دولت، بیشترین رشد متعلق به بند درآمدهای حاصل از اجاره است که رشد ۳۹ درصدی پیدا کرده است. منظور از درآمدهای حاصل از اجاره، درآمدهای حاصل از اجاره ساختمان‌ها و اراضی (از جمله امکانات، اماکن و فضاهای آموزشی، فرهنگی، هنری و ورزشی کلیه دستگاه‌های اجرایی) است. افزایش در آمد متعلق به این بند هم می‌تواند ناظر به افزایش اجاره‌بها باشد هم می‌تواند ناظر به افزایش دایره شمول ساختمان‌ها و اراضی قابل اجاره باشد.

سایر درآمدهای حاصل از مالکیت دولت

سایر منابع حاصل از مالکیت دولت در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ معادل ۱۵۴ هزار میلیارد ریال است که پیش‌بینی می‌شود تا پایان سال جاری، ۸۳ هزار میلیارد ریال از این رقم تحقق پیدا کند. رقم پیشنهاد شده در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ برای این بخش از درآمدها، ۱۷۳ هزار میلیارد ریال است که برآورد می‌شود حدود ۹۰ هزار میلیارد ریال آن محقق شود. گفتنی است منابع در نظر گرفته شده در ردیف‌های این بند عموماً رشد نامتعارفی نسبت به سال جاری نداشته‌اند.

مهم‌ترین جزء این بخش از درآمدها مربوط به ردیف ۱۳۰۴۲۵ (یک درصد هزینه شرکت‌های

دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی وابسته به دولت سودده) با سهم ۴۳ درصدی از سایر درآمدهای حاصل از مالکیت دولت در لایحه بودجه است. بررسی این ردیف طی سال‌های اخیر نشان می‌دهد به دلیل ضمانت‌های اجرایی لازم و سازوکارهای مشخص در این خصوص از جمله تصویب قوانین مربوط در این زمینه عملکرد به نسبت قابل قبولی داشته است. در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ برای این ردیف درآمدی رقمی معادل ۷۵ هزار میلیارد ریال در نظر گرفته شده است که دقیقاً معادل رقم مصوب در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ است.

گفتنی است دو ردیف ۱۳۰۴۲۸ با عنوان «درآمد ناشی از ۱۰ درصد وجوه حاصل از اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها موضوع ماده (۴۶) الحاق (۲) - اجرای طرح تحول سلامت» و ردیف ۱۳۰۴۲۹ با عنوان «درآمد ناشی از اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها برای اجرای قانون حمایت از معلولین» مانند سال گذشته در اجزای این بند قرار گرفته که البته ارقام آنها اختصاصی بوده و در زمره منابع عمومی طبقه‌بندی نمی‌شود. اما نکته قابل تأمل این است که چرا از میان مصارف هدفمندی فقط همین دو جزء وارد بودجه شده و سایر اجزا کماکان خارج از بودجه است؛ درحالی که طبق ماده (۳۹) قانون برنامه ششم توسعه دولت مکلف بوده تمام منابع و مصارف هدفمندی را در ردیف‌های جداگانه در ارقام بودجه عمومی درج کند.

جدول ۶. سایر درآمدهای حاصل از مالکیت دولت در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹

(میلیارد ریال)

و قانون بودجه سال ۱۳۹۸ به تفکیک اجزا

شماره ردیف	عنوان	قانون بودجه ۱۳۹۸	لایحه بودجه ۱۳۹۹	درصد سهم	درصد رشد
۱۳۰۴۰۰	سایر درآمدهای حاصل از مالکیت دولت (مجموع ردیف‌های زیر)	۱۵۴۰۰۰	۱۷۳۰۰۰	۱۰۰	۱۲
۱۳۰۴۰۴	درآمد حاصل از مالکیت دولت در بخش ارتباطات و فناوری اطلاعات - حق امتیاز شبکه و جریمه عدم انجام تعهدات	۶۰.۹۰۰	۶۶.۷۸۰	۳۸.۳۹	۱۰
۱۳۰۴۰۵	نیم درصد درآمد مشمول مالیات بانک‌های کشور موضوع قانون تهیه مسکن برای افراد کم درآمد	۳۰۰	۱۵۵	۰.۰۹	۴۸-
۱۳۰۴۰۸	درآمد حاصل از بهره مالکانه و حقوق دولتی معادن	۱۵۰.۰۰۰	۲۸.۲۴۰	۱۶.۲۳	۸۸
۱۳۰۴۱۳	درآمد حاصل از نامبرینگ (شماره‌گذاری مخابراتی)	۸۶۱	۷۶۵	۰.۴۴	۱۱-
۱۳۰۴۱۴	درآمد حاصل از حق‌السهم سازمان	۷۰۰	۸۰۰	۰.۴۶	۱۴
۱۳۰۴۱۶	درآمد حاصل از بهره مالکانه و حق بهره‌برداری طرح‌های منابع طبیعی و انتفاع و تغییر نمایندگی اراضی ملی و دولتی	۱۷۰	۴۵۰	۰.۰۳	۱۶۵
۱۳۰۴۱۸	درآمد حاصل از تبصره‌های «۲» و «۳» ماده (۶) قانون اصلاح قانون معادن	۱۵۰	۵۰۰	۰.۲۶	۲۳۳
۱۳۰۴۲۰	درآمد حاصل از حق مالکیت دولت در بخش ارتباطات و فناوری اطلاعات - مجوزهای صادر شده توسط شورای عالی فضای مجازی	۱۰	۱	۰.۲۹	۹۰-
۱۳۰۴۲۲	درآمد حاصل از فروش تمام‌نگاشت (هولوگرام) حامل‌های دیجیتال	۳۰	۲۲	۰.۰۰	۲۷-
۱۳۰۴۲۵	یک درصد هزینه شرکت‌های دولتی، بانک‌ها و مؤسسات انتفاعی و بسته به دولت سودده	۷۵.۲۰۰	۷۵.۲۰۰	۰.۵۷	۰

ج) درآمدهای حاصل از فروش کالاها و خدمات

تعرفه‌های فروش کالاها و خدمات موضوع جدول ۱۶ لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ افزایش قابل توجهی داشته است. البته بخش مهمی از تعرفه‌های این بخش در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ تغییری پیدا نکرده بود و این امر را می‌توان یکی از دلایل تغییر این تعرفه‌ها در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ دانست. شایان ذکر است تعرفه‌های مربوط به خدمات قضایی همچنان بدون تغییر باقی مانده است. در جدول زیر اهم موارد افزایش تعرفه همراه با درصد رشد آن نسبت به قانون بودجه ۱۳۹۸ آورده شده است.

جدول ۷. درآمدهای حاصل از فروش کالاها و خدمات در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ که بیشترین درصد رشد را نسبت به سال ۱۳۹۸ داشته است

درصد رشد نرخ تعرفه	عنوان
۲۳۳	درآمد حاصل از تعویق در تعویض گواهینامه موضوع ردیف ۱۴۰۱۵۲
۲۰۰	درآمد حاصل از انگشت‌نگاری موضوع ردیف ۱۴۰۱۵۴
۲۰۰	درآمد حاصل از صدور الکترونیکی گواهی‌ها، اسناد تنظیمی در دفاتر اسناد رسمی و ازدواج و طلاق ردیف ۱۴۰۱۶۶ (به استثنای وقایع ازدواج)
۱۵۰	درآمد حاصل از صدور گواهینامه هوشمند موضوع ردیف ۱۴۰۱۵۱
۱۵۰	درآمد حاصل از هوشمندسازی کارت مشخصات وسایط نقلیه موضوع ردیف ۱۴۰۱۶۳
۱۵۰	درآمد حاصل از صدور، تعویض و تبدیل کارت پایان خدمت عادی و معافیت به هوشمند موضوع ردیف ۱۴۰۲۰۹
۱۳۸	سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور (۱۴۰۱۰۳) (میانگین ردیف‌های مربوطه)
۱۱۳	درآمد حاصل از خدمات انتظامی موضوع ردیف ۱۴۰۱۵۷ (میانگین ردیف‌های مربوطه)
۹۶	درآمد حاصل از صدور انواع کارت معافیت دائم مشمولان وظیفه از خدمت سربازی موضوع ردیف ۱۴۰۱۵۵ (میانگین ردیف‌های مربوطه)
۷۵	درآمد حاصل از واگذاری و تعویض پلاک وسایط نقلیه موضوع ردیف ۱۴۰۱۱۴ (میانگین ردیف‌های مربوطه)
۴۵	درآمد حاصل از ارائه سایر خدمات موضوع ردیف ۱۴۰۱۲۰ (افزایش تعرفه شامل دانشجویان و طلاب و نیز اتباع بیگانه) (میانگین ردیف‌های مربوطه)
۲۵	درآمد حاصل از صدور، تعویض و تمدید گذرنامه - موضوع ردیف ۱۴۰۱۱۳
۲۵	درآمد حاصل از ارائه سایر خدمات موضوع ردیف ۱۴۰۱۲۰ سازمان انرژی اتمی (میانگین ردیف‌های مربوطه)

از نقاط قابل ذکر در جدول تعرفه‌ها این است که هفت ردیف تعرفه‌ای جدید برای سازمان فنی و حرفه‌ای کشور ذیل ردیف درآمدی ۱۴۰۱۰۳ و ۱۴۰۲۱۱ نیز اضافه شده است. علاوه بر این ۲۵ ردیف تعرفه‌ای جدید برای سازمان نقشه‌برداری کشوری اضافه شده است که عمدتاً به منظور تعرفه‌گذاری بر فروش داده و اطلاعات این سازمان منظور شده است. اضافه شدن سه ردیف تعرفه‌ای نرخ حق بیمه هر واحد مسکونی و تجاری برای مشترکان گاز و برق (ردیف ۴۷) نیز از نکات قابل توجه جدول مذکور است.

با این حال حدود ۳۹ درصد از درآمدهای این بخش مربوط به درآمد حاصل از خدمات قضایی است. با توجه به عدم تغییر قابل توجه در رقم این ردیف برای سال ۱۳۹۹ نسبت به مصوب سال ۱۳۹۸ و نیز

عدم تغییر تعرفه‌ها در بخش خدمات قضایی، پیش‌بینی می‌شود این ردیف از عملکردی مشابه با عملکرد سال جاری برخوردار باشد. گفتنی است درآمد خدمات قضایی در هفت ماهه سال جاری دارای عملکرد ۹۴ درصدی بوده است.

د) درآمدهای حاصل از جرائم و خسارات

رقم پیش‌بینی شده در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ برای درآمدهای حاصل از جرائم و خسارات، ۳۱ درصد کاهش را نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ نشان می‌دهد.

در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ درآمدهای این بخش را دو مورد عمده تشکیل می‌داد، ۵۱ درصد از درآمدهای این بخش ناشی از درآمدهای حاصل از جرائم رانندگی و ۲۴ درصد آن ناشی از درآمدهای به‌روزرسانی پرونده تعزیراتی معوق بود. درآمدهای حاصل از جرائم رانندگی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ با رشد ۷ درصدی مواجه است، اما ردیف مربوط به درآمدهای به‌روزرسانی پرونده تعزیراتی حذف شده است. بنابراین دلیل عمده کاهش درآمدهای این بخش حذف ردیف درآمدی مربوط به به‌روزرسانی پرونده تعزیراتی معوق (با شماره ردیف ۱۳۵-۱۵۰) است.

در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹، جرائم رانندگی به تنهایی حدود ۸۰ درصد منابع این بند را به خود اختصاص می‌دهد. عملکرد این ردیف در هفت‌ماهه سال ۱۳۹۸ حدود ۶۰ درصد بوده است که عملکرد بهتری نسبت به سال گذشته را نشان می‌دهد. بنابراین انتظار می‌رود در بودجه سال ۱۳۹۹، عملکرد این ردیف تا حدی بهبود یابد.

بیشترین درصد افزایش درآمدی در این بخش نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ مربوط به درآمدهای حاصل از جرائم و مجازات ورود و اقامت غیرمجاز اتباع خارجی و درآمد موضوع اجرای قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز به ترتیب با ۳۸ و ۳۳ درصد افزایش است.

بیشترین درصد کاهش درآمدی در این بخش نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ مربوط به جرائم ناشی از مصرف گاز و فراورده‌های نفتی مازاد برالگوی مصرف و درآمد حاصل از اجرای وصول جریمه‌ها و خسارات قانون حفاظت، احیا و مدیریت تالاب‌ها به ترتیب با ۹۹ و ۸۵ درصد کاهش است.

ه) درآمدهای متفرقه

درآمدهای متفرقه در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کاهش ۹ درصدی را نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ نشان می‌دهد.

اغلب ردیف‌های ذیل درآمدهای متفرقه نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ کاهش داشته‌اند. با این حال ردیف درآمدهای متفرقه در این بخش (ردیف ۱۶۰۱۰۱) بالغ بر ۳۰ درصد نسبت به سال گذشته رشد داشته است. درآمد حاصل از سوخت تحویلی به پتروشیمی‌ها که سهم بالایی از این بخش را به خود اختصاص داده است نسب به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ به میزان ۲۵ درصد کاهش یافته است که این

می‌تواند یکی از دلایل عمده کاهش درآمدهای متفرقه باشد. بخشی از ردیف‌های فاقد عملکرد یا دارای عملکرد ضعیف حذف شده یا ارقام آنها کاهش پیدا کرده که این موضوع نیز یکی از دلایل کاهش منابع این بند بوده است.

سه ردیف درآمدی حذف شده ذیل درآمدهای متفرقه، درآمد حاصل از برگشتی اقساط زلزله سال ۱۳۹۱ آذربایجان شرقی، درآمد حاصل از عوارض خرده‌فروشی سیگار، درآمد حاصل از ۱۰ درصد دریافتی بانک مسکن بابت تراکنش‌های نظام بانکداری الکترونیک است که مجموعاً در سال ۱۳۹۸ درآمدی معادل ۷۲۰۰ میلیارد ریال برای آن پیش‌بینی شده بود.

سه ردیف درآمدی جدید نیز ذیل درآمدهای متفرقه اضافه شده است که شامل درآمد حاصل از موضوع ماده (۴۸) و (۶۹)^۱ قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی (۲) و بند «ح» ماده (۱۳) قانون برنامه ششم توسعه کشور (ردیف ۱۶۰۱۰۹)، درآمد حاصل از برداشت آب از آب‌خوان‌ها موضوع بند «ه» تبصره «۸» قانون بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور (ردیف ۱۶۰۱۱۲) و ۴ درصد از درآمدهای وصولی مالیات‌های مستقیم و کالا و خدمات منظور در جدول ۵ این قانون مازاد بر مبلغ ۱۰۰۰۰۰۰۰ میلیارد ریال (ردیف ۱۶۰۱۱۰) است. که ردیف درآمدی ۱۶۰۱۱۰ درآمدی معادل ۳۱,۵ هزار میلیارد ریال به‌عنوان درآمد اختصاصی سازمان مالیاتی برای آن پیش‌بینی می‌کند که به نسبت درآمد قابل توجهی است. علاوه بر این مبنای قانونی در نظر گرفتن این درآمد اختصاصی مشخص نیست.

بیشترین درصد افزایش درآمدی در این بخش نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ مربوط به درآمد موضوع تبصره «۲» ماده (۶۸۱) قانون مالیات مستقیم، درآمد حاصل از ورود کالا توسط ملوانان شناورهای دریایی سنتی با ظرفیت کمتر از ۵۰۰ تن، درآمد حاصل از وضع عوارض صادراتی بر مواد خام و کالاهای با ارزش افزوده پایین موضوع ماده (۷۳) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر هر کدام با تقریباً ۳۰۰ درصد افزایش است.

بیشترین درصد کاهش درآمدی در این بخش نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ مربوط به درآمد

---

۱. ماده (۴۸) - هرگونه تولید و واردات و عرضه کالاها و خدمات آسیب‌رسان به سلامت و داروهای با احتمال سوء‌مصرف، مشمول عوارض خاص تحت عنوان عوارض سلامت می‌باشد. فهرست خدمات و اقدامات و کالاهای آسیب‌رسان به سلامت و داروهای با احتمال سوء‌مصرف توسط وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و درصد عوارض (حداکثر ده درصد ارزش کالا) برای این کالاها در ابتدای هر سال توسط کارگروهی با مسئولیت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و با عضویت وزارتخانه‌های امور اقتصادی و دارایی، تعاون، کار و رفاه اجتماعی و صنعت، معدن و تجارت و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور تعیین و ابلاغ می‌شود. صددرصد (۱۰۰٪) مبلغ وصولی پس از واريز به خزانه و مبادله موافقتنامه به‌صورت درآمد - هزینه در اختیار دستگاه‌های اجرایی مربوطه قرار می‌گیرد.

ماده (۶۹) - به دولت اجازه داده می‌شود:

الف) نسبت به وضع و اخذ عوارض از نوشیدنی‌های قندی تولید داخل، تولید مشترک داخلی، خارجی و نوشیدنی‌های وارداتی اقدام نماید. منابع حاصله به حساب درآمد عمومی نزد خزانه‌داری کل کشور واريز و طی ردیفی که در قانون بودجه مشخص می‌شود به پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و تصویب هیئت وزیران به‌منظور پیشگیری، آموزش، تغییر سبک زندگی و غربالگری بیماران دیابتی و بیماران قلبی و عروقی، کمک به تشکیل‌های غیردولتی ذی‌ربط، پیشگیری از بیماری‌های مشترک انسان و دام، توسعه و تکمیل و تجهیز اماکن ورزشی با اولویت مناطق کمتر توسعه‌یافته و روستاها هزینه شود.

ب) به‌منظور ارتقای سلامت جامعه و کاهش مصرف دخانیات نسبت به وضع و اخذ عوارض از خرده‌فروشی سیگار اقدام کند. درآمد حاصله به حساب درآمد عمومی نزد خزانه‌داری کل کشور واريز و طی ردیفی که در بودجه‌های سنواتی مشخص می‌شود به پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و تصویب دولت به‌منظور کاهش مصرف دخانیات و آموزش، پیشگیری و درمان بیماری‌های ناشی از آن، بازتوانی و درمان عوارض حاصله از مصرف آن و توسعه ورزش به‌خصوص ورزش همگانی در مدارس در اختیار دستگاه‌های ذی‌ربط قرار گیرد.

بند «ح» ماده (۲۱) - اخذ عوارض از انواع چربی‌های وارداتی دارای اسیدهای چرب اشباع و غیراشباعی (ترانس) بیش از حد مجاز و نوشابه‌های گازدار مصرفی و صرف منابع حاصل از آنها در جهت افزایش سرانه شیر. میزان مصرف و نحوه هزینه در بودجه سالانه با رعایت ماده (۴۸) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) مصوب ۱۳۹۳/۱۲/۴ مشخص خواهد شد.

موضوع جزء «۵» بند «الف» ماده (۳۴) قانون برنامه ششم توسعه^۱ است معادل صفر ریال منظور شده است.

۲-۲. واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای

واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای مشتمل بر منابع حاصل از نفت و فراورده‌های نفتی، فروش اموال منقول و غیرمنقول و منابع حاصل از واگذاری طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ معادل ۹۸۸ هزار میلیارد ریال پیش‌بینی شده است که نسبت به رقم مصوب قانون بودجه سال ۱۳۹۸ در ظاهر حدود ۳۸ درصد کاهش یافته است. با وجود این تغییرات در نوع دسته‌بندی به‌گونه‌ای بوده است که مقایسه ارقام پیشنهادی لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ با قانون بودجه سال قبل نیازمند در نظر گرفتن جزئیات مختلفی است. انعکاس منابع حاصل از کاهش سهم صندوق توسعه ملی به ۲۰ درصد در بخش واگذاری دارایی‌های مالی (که از نظر قواعد بودجه‌ای اقدام درستی بوده است) برخلاف سال قبل که این منابع در بخش واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای منعکس شده بود، انتقال منابع پیش‌بینی شده از محل فروش داخلی خوراک میعانات گازی به پتروشیمی‌ها که در سال قبل در این بخش منعکس شده بود از جمله دلایلی است که مقایسه ظاهری انجام شده را خدشه‌دار می‌کند. با احتساب موارد مذکور می‌توان برای مقایسه بخش واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای، رقم ۱۵۴۷ هزار میلیارد ریال ($۱۵۴۷ = ۲۵۹ + ۳۰۰ + ۹۸۸$) را که تقریباً معادل منابع پیش‌بینی شده از این محل در قانون بودجه سال ۱۳۹۸ است ملاک قرار داد. در مقایسه با پیش‌بینی عملکرد ۶۰۱ هزار میلیارد ریالی در نظر گرفته شده در بودجه اصلاحی مصوب شورای هماهنگی اقتصادی سران قوا، عدد منعکس شده در لایحه در بخش واگذاری دارایی‌های سرمایه ۶۴ درصد رشد داشته است که با در نظر گرفتن توضیحات عنوان شده در این بخش (قابل مقایسه کردن ارقام)، این رشد به ۱۵۷ درصد خواهد رسید.

الف) منابع حاصل از نفت و فراورده‌های نفتی

نحوه ورود منابع حاصل از نفت در چهار دهه اخیر در کشور به‌گونه‌ای است که قیمت نفت، قیمت ارز و حتی مقدار صادرات نفت را به عواملی اثر گذار در تنظیم بودجه کشور تبدیل کرده است درحالی که متغیری مانند قیمت نفت، یک متغیر برون‌زا بوده و خارج از اراده کشور تعیین می‌شود. مقدار تولید و صادرات نفت نیز باید براساس سیاست‌های کلان و بلندمدت کشور برای استفاده از منابع پایان‌پذیر و تولید صیانتی از این منابع مشخص شود. این موضوع نشان‌دهنده لزوم اصلاح نحوه ارتباط منابع حاصل از نفت و بودجه است و در این راستا الگوی پیشنهادی جهت بهبود این رویه در گزارش نکات مهم و محورهای تصمیم‌گیری^۲ ارائه شده است.

۱. در مواردی که به‌دلیل بهره‌برداری از معادن و فعالیت‌های صنایع معدنی، خسارت‌هایی به اهالی ساکن در منطقه و بخش کشاورزی آنها برسد، علاوه بر عوارض آلاینده‌گی، با تصویب شورای معادن استان تا یک درصد (۱٪) فروش آنها، پس از واریز به خزانه معین استان نزد خزانه‌داری کل کشور به‌جبران خسارت‌های مذکور و در صورت وارد شدن آسیب‌های عمومی، به فعالیت‌های بهداشتی، درمانی و عمرانی مورد نیاز منطقه درگیر اختصاص می‌یابد.

2. <https://rc.majlis.ir/fa/report/show/1384449>

فارغ از نکات مذکور در جدول ۸ فروض در نظر گرفته شده در لایحه بودجه برای محاسبه منابع ریالی حاصل از صادرات نفت، گاز و میعانات گازی آورده شده است.

جدول ۸. فروض در نظر گرفته شده برای محاسبه منابع ریالی حاصل از صادرات نفت، گاز و میعانات گازی

عنوان	مقدار	واحد
سهم صندوق توسعه ملی از صادرات	۳۶	درصد
استقراض از سهم صندوق توسعه ملی	۱۶	درصد
سهم خالص صندوق توسعه ملی	۲۰	درصد
سهم شرکت ملی نفت یا گاز	۱۴/۵	درصد
مجموع صادرات نفت خام و میعانات گازی	۱	میلیون بشکه
خالص صادرات گاز (سالانه)	۴	میلیارد دلار
قیمت نفت (فوب)	۵۰	دلار
میزان واگذاری ارز به نرخ ترجیحی	۱۰/۵	میلیارد دلار
نرخ ارز ترجیحی	۴۲۰۰	تومان
نرخ ارز برای باقی مانده ارز دولتی (نرخ اعلامی برای فروش ارز مازاد ۸۵۰۰ تومان عنوان شده است)	۸۵۰۰	تومان

بر مبنای فروض فوق ارقام حاصل از منابع نفتی در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ در جدول ۹ محاسبه و ارائه شده است.

جدول ۹. درآمدهای حاصل از فروش نفت و سهم دولت،

صندوق توسعه ملی و شرکت ملی نفت و گاز (طبق فروض لایحه) (میلیون دلار/ هزار میلیارد ریال)

عنوان	کل منابع (میلیون دلار)	سهم مناطق نفت خیز و کمتر توسعه یافته	سهم دولت	استقراض از صندوق توسعه ملی	سهم صندوق توسعه ملی	سهم شرکت ملی نفت یا گاز
صادرات نفت و میعانات	۱۸،۲۵۰	۵۴۸	۸،۴۸۶	۲،۹۲۰	۳،۶۵۰	۲،۶۴۶
خالص صادرات گاز	۴،۰۰۰	۱۲۰	۱،۸۶۰	۶۴۰	۸۰۰	۵۸۰
جمع صادرات نفت، میعانات و خالص صادرات گاز (دلار)	۲۲،۲۵۰	۶۶۸	۱۰،۳۴۶	۳،۵۶۰	۴،۴۵۰	۳،۲۲۶
مجموع نفت، میعانات و خالص صادرات گاز (هزار میلیارد ریال)		۴۸۵		۳۰۳		
مجموع (هزار میلیارد ریال)			۷۸۸			

همان گونه که در جدول فوق مشخص است، براساس فروض در نظر گرفته شده در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ (صادرات ۱ میلیون بشکه در روز نفت و میعانات، خالص صادرات گاز ۴ میلیارد دلاری، قیمت ۵۰ دلاری نفت خام و سهم ۳۶ درصدی صندوق توسعه ملی) درآمد ارزی سهم دولت (با احتساب سهم

مناطق نفت خیز) حدود ۱۱ میلیارد دلار خواهد بود. به علاوه دولت ۱۶ واحد درصد از سهم صندوق را استقراض کرده است (معادل ۳/۵۶ میلیارد دلار). با توجه به سیاست حمایتی اعلامی، ۱۰/۵ میلیارد دلار آن را با نرخ ۴۲۰۰ تومانی واگذار خواهد کرد و مابقی نیز با نرخ ۸۵۰۰ تومانی واگذار خواهد شد. مجموع منابع حاصل از این محل ۷۸۸ هزار میلیارد ریال برآورد شده است. (حدود ۴۸۰ هزار میلیارد ریال در ردیف ۲۱۰۱۰۱ ذیل واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای و ۳۰۲ هزار میلیارد ریال ذیل واگذاری دارایی‌های مالی منعکس شده است).

گفتنی است در لایحه بودجه منابع حاصل از فروش داخلی میعانات گازی در جدول تبصره «۱۴» (یارانه‌ها) منعکس شده و لذا از سقف منابع عمومی خارج شده است.

به‌رغم پیشنهادهای کارشناسی، همچنان در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹، نحوه ورود منابع حاصل از نفت به بودجه مانند سنوات قبل است و از فرصت تحریم‌ها برای تغییر کامل رابطه بودجه و منابع حاصل از نفت استفاده نشده است علاوه بر این منابع در نظر گرفته شده از محل صادرات نفت با بیش‌برآوردی همراه است. با فرض در نظر گرفتن صادرات روزانه ۶۰۰ هزار بشکه در روز منابع حاصل از صادرات نفت خام به صورت زیر خواهد بود.

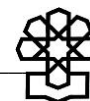
جدول ۱۰. درآمدهای حاصل از فروش نفت و سهم دولت،

صندوق توسعه ملی و شرکت ملی نفت و گاز (با فروض صادرات ۶۰۰ هزار بشکه)

عنوان	کل منابع (میلیون دلار)	سهم مناطق نفت خیز و کمتر توسعه یافته	سهم دولت	استقراض از صندوق توسعه ملی	سهم صندوق توسعه ملی	سهم شرکت ملی نفت یا گاز
صادرات نفت و میعانات	۱۰،۹۵۰	۳۲۹	۵،۰۹۲	۱،۷۵۲	۲،۱۹۰	۱،۵۸۸
خالص صادرات گاز	۳،۴۵۰	۱۰۴	۱،۶۰۴	۵۵۲	۶۹۰	۵۰۰
جمع صادرات نفت، میعانات و خالص صادرات گاز (دلار)	۱۴،۴۰۰	۴۳۲	۶،۶۹۶	۲،۳۰۴	۲،۸۸۰	۲،۰۸۸
مجموع نفت، میعانات و خالص صادرات گاز (هزار میلیارد ریال)		۲۹۹		۹۷		
مجموع (هزار میلیارد ریال)			۳۹۶			

ب) فروش و واگذاری اموال منقول و غیرمنقول

منابع در نظر گرفته شده برای این بند در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ با افزایش خیره‌کننده ۱۰۲۵ درصدی نسبت به رقم مصوب قانون بودجه سال ۱۳۹۸ به عدد ۴۹۵ هزار میلیارد ریال رسیده است. افزایش خیره‌کننده ۱۰۲۵ درصدی منابع این بند عمدتاً تحت تأثیر اضافه شدن ارقام در دو ردیف ۲۱۰۲۲۰ منابع حاصل از مولدسازی دارایی‌های دولت به میزان ۸۰ هزار میلیارد ریال و ۲۱۰۲۲۱ منابع حاصل از فروش اموال و دارایی‌های منقول و غیرمنقول مازاد دولت به میزان ۴۰۰ هزار میلیارد ریال بوده است که

حدود ۹۷ درصد از منابع این بند را به خود اختصاص می‌دهند. موضوع هر دو ردیف مربوط به بند «د» تبصره «۱۲» است. توضیح اینکه در جزء «۲» بند «د» تبصره «۱۲» به وزارت امور اقتصادی و دارایی اجازه داده شده است نسبت به مولدسازی دارایی‌های دولت تا سقف هشتاد هزار میلیارد (۸۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال با استفاده از ابزار صکوک اجاره، اموال غیرمنقول مازاد بر نیاز دستگاه‌های اجرایی اقدام کند. همچنین در جزء «۳» بند «د» همین تبصره به وزارت امور اقتصادی و دارایی اجازه داده شده است تا سقف چهارصد هزار میلیارد (۴۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال از اموال و دارایی‌های منقول و غیرمنقول مازاد دولت از طریق مزایده عمومی به فروش برساند.

پیش از این نیز دولت در بودجه‌های سالیانه مجاز به فروش بخشی از اموال و دارایی‌های خود بوده است. آمار مربوط به منابع حاصل از این مجوزها در جدول ۱۱ ارائه شده است.

جدول ۱۱. ارقام مصوب و عملکرد فروش دارایی‌های منقول و غیرمنقول (میلیارد ریال)

سال	۱۳۹۲	۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸
ارقام مصوب	۴۲۰۰	۱۰۸۰۲	۱۷۴۵۸	۱۵۵۰۰	۱۵۵۲۵	۲۵۵۰۰	۴۴۵۰۰
عملکرد	۲۶۶۷	۲۷۰۱	۳۲۲۵	۳۹۶۵	۳۶۳۵	۳۷۷۰	۱۸۷۱ (عملکرد هفت ماهه)

با توجه به منابع حاصل شده از فروش دارایی‌های منقول و غیرمنقول در سال جاری و سال‌های گذشته و عدم تغییر خاصی در مجوزهای داده شده و ساختار دولت در این مورد، می‌توان نتیجه گرفت که ظرفیت حصول درآمد از این محل محدود است. لذا پیش‌بینی درآمد ۴۰۰ هزار میلیارد ریالی در بودجه سال ۱۳۹۹ با بیش برآوردی قابل توجهی همراه است.

رقم ردیف ۲۱۰۲۰۱ (منابع حاصل از فروش ساختمان‌ها و تأسیسات دولتی) نسبت به قانون سال ۱۳۹۸، ۱۳ درصد رشد داشته است. اما ردیف ۲۱۰۲۰۲ (منابع حاصل از فروش و واگذاری اراضی دولتی) نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸، ۲۷ درصد کاهش داشته است.

گفتنی است ردیف‌هایی از این بند که در سال‌های اخیر فاقد عملکرد بوده‌اند مجدداً در لایحه گنجانده شده؛ به‌عنوان مثال ردیف ۲۱۰۲۰۹ (منابع حاصل از فروش پادگان‌ها به شهرداری به میزان ۲۵۰ میلیارد ریال) و ردیف ۲۱۰۲۱۴ (درآمد حاصل از فروش زندان‌های قدیمی و اموال منقول مازاد سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور به میزان ۱۰۰۰ میلیارد ریال) در سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۷ عملکردی نداشته‌اند.

ج) منابع حاصل از واگذاری طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای

با توجه به حجم عظیم دارایی‌ها و سرمایه‌های انباشت شده در این حوزه، واگذاری این طرح‌ها علاوه بر اینکه به‌عنوان منبعی برای تأمین مالی بدهی‌های دولت می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد، از بار بودجه‌ای دولت جهت اتمام طرح‌های عمرانی خواهد کاست، مضافاً اینکه واگذاری طرح‌های مذکور به بخش

خصوصی مانع از افزایش هزینه‌های تعویق اتمام طرح‌های عمرانی ناشی از ضرایب تعدیل سالیانه خواهد شد. اما به‌رغم جهت‌گیری‌های کلی در راستای واگذاری طرح‌های عمرانی، موانع اجرایی واگذاری این طرح‌ها سبب شده این بند طی سال‌های اخیر عملکردی نداشته باشد به‌طوری که از ۱۰ هزار میلیارد ریال پیش‌بینی درآمدی از این ردیف در قانون بودجه سال ۱۳۹۸، عملکرد این بند در هفت ماهه سال جاری تنها ۳۰ میلیارد ریال بوده است.

با این حال ابهامی اساسی که در این بند وجود دارد رابطه بین واگذاری طرح‌های تملک دارایی سرمایه‌ای و بحث مشارکت عمومی - خصوصی است، زیرا بستر قانونی مشارکت عمومی - خصوصی در کشور طبق ماده (۲۷) قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲) مصوب سال ۱۳۹۳ و تبصره «۱۹» قوانین بودجه است. در دستورالعمل اجرایی ناظر به این قوانین انواع روش‌های مشارکت عمومی - خصوصی ذیل عنوان کلی واگذاری طرح‌های تملک دارایی سرمایه‌ای آورده شده است. فارغ از اینکه اغلب طرح‌های تملک دارایی سرمایه‌ای فاقد درآمد برای دولت هستند، اما طرح‌های انتفاعی نیز در بین آنها وجود دارد که طبیعتاً درآمدهایی از آنها حاصل می‌شود، اما ردیف مشخصی برای آنها وجود ندارد.

در مجموع به‌نظر می‌رسد این بند ناظر به فروش طرح‌های تملک دارایی سرمایه به بخش‌های خصوصی و تعاونی کشور باشد و دیگر روش‌های مشارکت عمومی - خصوصی را دربر نمی‌گیرد.

۳-۲. واگذاری دارایی‌های مالی

الف) انتشار اوراق مالی اسلامی

در جداول کلان لایحه در زیرمجموعه واگذاری دارایی‌های مالی، منابع حاصل از فروش و واگذاری انواع اوراق مالی اسلامی به ارزش ۸۰۰ هزار میلیارد ریال پیش‌بینی شده است. این درحالی است که مجموع اوراق ریالی مجوز داده شده به دولت (با سررسید بیش از یک سال) در تبصره «۵» ارزشی برابر ۸۶۰ هزار میلیارد ریال دارد. در نتیجه دولت از ۸۶۰ هزار میلیارد ریال مجوز اخذ شده در تبصره «۵» قابلیت استفاده از ۸۰۰ هزار میلیارد ریال آن را دارد.

همچنین در بند «د» تبصره «۱۲» به وزارت اقتصاد و امور دارایی مجوز انتشار ۸۰ هزار میلیارد ریال اوراق صکوک اجاره بر پایه دارایی‌های غیرمنقول دستگاه‌های اجرایی با هدف مولدسازی دارایی‌های دولت داده شده است. منابع این بند در جدول ۵ ذیل درآمد حاصل از واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای آورده شده است. لذا در سقف ۸۰ هزار میلیارد ریال از این محل در بودجه دولت استفاده شده است.

با احتساب تمامی مجوزهای دریافت شده برای واگذاری اوراق مالی، دولت می‌تواند تا سقف ۸۸۰ هزار میلیارد ریال از منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های مالی در مصارف بودجه استفاده نماید. این درحالی است که در قانون برنامه ششم توسعه تنها مجوز استفاده از ۵۰۰ هزار میلیارد ریال از درآمد حاصل از واگذاری

اوراق بدهی در سال ۱۳۹۹ به دولت داده شده است. شایسته ذکر است که در بودجه سال ۱۳۹۸ تنها مجوز استفاده از ۴۳۰ هزارمیلیارد ریال از محل واگذاری اوراق مالی اسلامی به دولت داده شده بود. تبصره «۵» لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ به صدور مجوز برای انتشار اوراق بدهی اختصاص داده شده است. در جدول ۱۲ مجموع اوراق منتشره در این تبصره به تفکیک منتشرکننده و تضمین کننده ارائه شده است.

جدول ۱۲. اوراق مجوز داده شده در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ (هزار میلیارد ریال)

عنوان	قانون بودجه سال ۱۳۹۸	لایحه بودجه سال ۱۳۹۹	درصد رشد
مجموع اوراق ریالی (دولت، شرکت‌های دولتی و شهرداری‌ها)	۶۴۰	۱۰۹۰	۷۰
مجموع اوراق ریالی مجوز داده شده به شرکت‌های دولتی	۸۰	۱۰۰	۲۵
مجموع اوراق ریالی مجوز داده شده به دولت*	۴۸۰	۹۴۰	۹۵
مجموع اوراق ریالی دارای بار مالی برای دولت**	۵۲۰-۵۰۰	۹۶۵-۹۵۲,۵	-

* در برنامه ششم توسعه مجوز استفاده از منابع حاصل از واگذاری اوراق در بودجه تا سقف ۵۰۰ هزار میلیارد ریال است. همچنین سقف استفاده از منابع حاصل از واگذاری اوراق در منابع عمومی برابر ۸۸۰ هزار میلیارد ریال است.
** با توجه به اینکه حداقل ۵۰٪ اوراق مرتبط با شهرداری‌ها باید به منظور تأمین مالی قطارهای شهری منتشر شوند و دولت ضامن و پرداخت‌کننده اصل و سود ۵۰٪ اوراق مرتبط با قطار شهری است، لذا اوراق دارای بار مالی برای دولت بین ۹۵۲/۵ تا ۹۶۵ هزار میلیارد ریال خواهد بود.

همان‌طور که در جدول ۱۲ مشاهده می‌شود، در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ در مجموع مجوز انتشار ۱۰۹۰ هزار میلیارد ریال انواع اوراق بدهی ریالی به دولت، شرکت‌های دولتی و شهرداری‌ها صادر شده است که نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۹ در حدود ۷۰ درصد افزایش یافته است. بخش اصلی این اوراق ماهیت استقراض از بخش خصوصی (شامل بانک‌ها، صندوق‌های سرمایه‌گذاری و اشخاص حقوقی و حقیقی خصوصی) را دارد. از ۱۰۹۰ هزار میلیارد ریال انواع اوراق بدهی ریالی، مجوز انتشار ۱۰۰ هزار میلیارد ریال آن به شرکت‌های دولتی اختصاص دارد و ۵۰ هزار میلیارد ریال سهم شهرداری و سازمان‌های وابسته و مابقی آن (۹۴۰ هزارمیلیارد ریال) سهم دولت است. مطابق با بند «د» تبصره «۵»، حداقل ۵۰ درصد از این اوراق منتشره باید به طرح‌های قطار شهری اختصاص یابد. تضمین و بازپرداخت اصل و سود این اوراق برای اجرای طرح‌های قطار شهری، به نسبت ۵۰ درصد برعهده دولت و ۵۰ درصد برعهده صادرکننده است.

ب) منابع حاصل از واگذاری شرکت‌های دولتی

مجموع منابع حاصل از واگذاری شرکت‌های دولتی و نیز منابع حاصل از سایر واگذاری‌ها (که به لحاظ ماهیت ذیل منابع حاصل از واگذاری شرکت‌های دولتی طبقه‌بندی می‌شود) در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ به میزان ۱۱۸ هزار میلیارد ریال پیش‌بینی شده است. این رقم در قانون بودجه سال ۱۳۹۸، ۵۰ هزار میلیارد بوده است که تا پایان مهرماه ۱۳۹۸ تنها ۲۶ هزار میلیارد ریال آن برآورده شده است. بنابراین به نظر می‌رسد تحقق این افزایش درآمد ۱۳۶ درصدی پیش‌بینی شده از این محل در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ محل تأمل است.

ج) سایر واگذاری دارایی‌های مالی

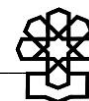
- منابع حاصل از سایر دارایی‌های مالی در مجموع حدود ۳۳۰ هزار میلیارد ریال درآمد برای آن پیش‌بینی شده است که با توجه به انعکاس ۳۰۲ هزار میلیارد ریال استقراض از صندوق توسعه ملی در این بخش نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ قابل مقایسه نیست. در رابطه با برداشت از صندوق توسعه ملی اگر مراد از منابع حاصل از استفاده از صندوق توسعه ملی، ۱۶ واحد درصد کاهش یافته از سهم صندوق توسعه ملی در سال ۱۳۹۹ باشد، با فرض صادرات ۶۰۰ هزار بشکه‌ای نفت و تداوم سیاست نرخ ارز ترجیحی ۴۲۰۰ تومانی، کل منابع حاصل از این محل حدود ۱۰۰ هزار میلیارد ریال خواهد بود و با در نظر داشتن سایر منابع این بخش می‌توان انتظار داشت مجموعاً حدود ۳۵ درصد از منابع پیش‌بینی شده از این محل محقق گردد.

جمع‌بندی

منابع عمومی دولت از جنبه درآمدها در قانون بودجه سال ۱۳۹۸، ۲۳۸۹ هزار میلیارد ریال در نظر گرفته شده است که درصد عملکرد آن تا پایان آبان‌ماه سال جاری ۵۲ درصد است و همان‌طور که قبلاً پیش‌بینی شده بود به نظر می‌رسد تا پایان سال درصد عملکرد ۸۰ درصدی داشته باشد. منابع عمومی دولت در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ از جنبه درآمدها ۲۶۱۰ هزار میلیارد ریال در نظر گرفته شده است و رشد ۹/۳ درصدی نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ داشته است و با توجه به روند جاری پیش‌بینی می‌شد حداکثر ۸۵ درصد از این درآمدها محقق گردد.

منابع عمومی دولت از جنبه واگذاری دارایی سرمایه‌ای در قانون بودجه سال ۱۳۹۸، ۱۵۸۵ هزار میلیارد ریال در نظر گرفته شده است که درصد عملکرد آن تا پایان آبان‌ماه سال جاری ۱۸ درصد است و همان‌طور که قبلاً پیش‌بینی شده بود به نظر می‌رسد تا پایان سال درصد عملکرد ۳۵ درصدی داشته باشد. منابع عمومی دولت در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ از جنبه واگذاری دارایی سرمایه‌ای ۹۸۸ هزار میلیارد ریال در نظر گرفته شده است که رشد ۳۷/۷- درصدی نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ داشته است که عمده دلیل آن کاهش وصول منابع حاصل از نفت و میعانات گازی است و با توجه به روند جاری پیش‌بینی می‌شد حداکثر ۴۰ درصد از این درآمدها محقق گردد.

منابع عمومی دولت از جنبه واگذاری دارایی مالی در قانون بودجه سال ۱۳۹۸، ۵۱۰ هزار میلیارد ریال در نظر گرفته شده است که درصد عملکرد آن تا پایان آبان‌ماه سال جاری ۱۵۰ درصد است. منابع عمومی دولت در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ از جنبه واگذاری دارایی مالی ۱۲۴۷ هزار میلیارد ریال در نظر گرفته شده است که رشد ۱۴۴/۵ درصدی نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ داشته است که با توجه به روند جاری پیش‌بینی می‌شد حدود ۸۱ درصد از این درآمدها محقق گردد.

بنابراین منابع عمومی دولت که از سه بخش عمده درآمدها، واگذاری دارایی سرمایه‌ای و واگذاری دارایی مالی تشکیل می‌شود، در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹، ۴۸۴۵ هزار میلیارد ریال در نظر گرفته شده است که در مجموع رشد ۸/۱ درصدی نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۹۸ داشته است. در صورت تداوم روند فعلی می‌توان انتظار داشت که در خوشبینانه‌ترین حالت و با فرض صادرات روزانه ۶۰۰ هزار بشکه نفت و میعانات گازی حدود ۷۷ درصد از منابع عمومی دولت محقق خواهد شد. شایسته ذکر است که این میزان عدم تحقق نشان‌دهنده کل کسری بودجه در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ نبوده و ۳/۴ میلیارد یورو هزینه تکلیف شده به صندوق توسعه ملی و کسری ناشی از تأمین ارز ترجیحی برای کالاهای اساسی در این عدم تحقق منعکس نشده است.

جدول ۱۳. اجزای منابع عمومی دولت در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ (هزار میلیارد ریال/ درصد)

منابع	قانون سال ۱۳۹۸	پیش‌بینی عملکرد ۱۳۹۸	عملکرد هشت ماهه	لایحه سال ۱۳۹۹	رشد نسبت به قانون ۱۳۹۸ (درصد)	پیش‌بینی عملکرد ۱۳۹۹ (درصد)
درآمدها	۲۳۸۹	۱۹۸۴	۵۲	۲۶۱۰	۹/۳	۸۵
واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای	۱۵۸۵	۶۰۱	۱۸	۹۸۸	-۳۷/۷	۴۰
واگذاری دارایی‌های مالی	۵۱۰	۵۱۰	۱۵۰	۱۲۴۷	۱۴۴/۵	۸۱
جمع منابع عمومی دولت	۴۴۸۴	۳۰۹۵	۵۱,۳	۴۸۴۵	۸/۱	۷۷

منابع و مأخذ

- قوانین بودجه سنواتی کشور.
- لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور.
- گزارش‌های مالی دولت در سال‌های ۱۳۸۸-۱۳۹۸ و عملکرد ماهیانه سال ۱۳۹۸.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۶۷۷۱

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور ۱۰. منابع بودجه (ویرایش اول)

نام دفتر: مطالعات مالیه عمومی و توسعه مدیریت (گروه بودجه)

تهیه و تدوین: محمدهادی عابدی

همکاران: محمدحسین معماریان، هادی ترابی فر، سیدمحمدحسین فاطمی

ناظران علمی: سیدمحمدهادی سبحانیان، داریوش ابوحمز، سیدعباس پرهیزکاری

اظهار نظر کننده: شاهین جوادی

واژه‌های کلیدی:

۱. لایحه بودجه سال ۱۳۹۹

۲. منابع عمومی دولت

۳. درآمدهای نفتی

۴. درآمدهای مالیاتی

۵. اوراق مالی

۶. سود سهام

۷. اسناد خزانه

تاریخ انتشار: ۱۳۹۸/۱۱/۲۸